

εἶναι καὶ τὸ τιμιώτατον ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα. Καὶ ἐπειδὴ φαίνεται ὅτι ὅλα τὰ ἐπὶ τῆς γῆς διατάχθησαν κατ' ἐξαιρέτων τρόπων ἢ τῶ καὶ ὄχι ἀλλέως διὰ τὰς ἀνθρώπους, συναγάγομεν ἐνταῦθεν μετὰ λόγου, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐπρόκειτο νὰ ἦναι ὁ ἐπισημότερος κάτοικος ταύτης τῆς γῆς.

ΚΕΦ. Β΄.

Ἰδέα περὶ τῆς ὠφελείας, καλλονῆς, καὶ τάξεως.

1. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι φύσει δραστήριος, ταῖσιν ἔχει μίαν φυσικὴν ὄρμην εἰς τὸ νὰ ἐνεργῇ. Αὕτη ἡ ὄρμη βέβαια, εἰάν δὲν παρεξήνηται διὰ τῆς ἐπιμελείας, κνίγεται, καὶ καταπτᾶ ἔπειτα εἰς μίαν κλίσιν εἰς τὴν ῥαθυμίαν καὶ ὀκνηρίαν, καθὼς πολλὰ βάρβαρα ἔθνη ἀποδεικνύουν· συντηρεῖται δὲ, εἰάν ὀλίγον μόνον παρεξήνηται ἀπὸ τὴν δουλείαν καὶ ἡδονήν. Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ ἐμπορεῖ νὰ ἐκπέσῃ εἰς ἀνησυχίαν καὶ ἀπώλειαν.

2. Δὲν εἶναι ὅλον τὸ αὐτὸ, ὅ,τι κέρμει ὁ ἄνθρωπος: διότι ἄλλα μὲν πράγματα εἶναι ὠφέλιμα εἰς αὐτὸν, ἄλλα δὲ βλαβερά.

3. Ὡφέλιμα ὀνομάζομεν ἡμεῖς ἐκεῖνα τὰ

πράγματα, τὰ ὅποια συντείνου εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῆ σκοπῆ μας, ἢ εἰς τὴν αὐξάνειν τῆς ἐδικῆς μας καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων τελειότητος. Βλαβερά δὲ λέγομεν ἐκεῖνα τὰ πράγματα, τὰ ὅποια μᾶς ἐμποδίζου εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῆ σκοπῆ μας, καὶ βλάπτουσι τὴν ἐδικὴν μας καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων τελειότητα.

4. Τὰ πράγματα, τὰ ὅποια εὐρίσκομεν ἡμεῖς ἐπάνω εἰς τὴν γῆν διὰ τὴν ὠφέλειαν τῶν ἀνθρώπων, ἢ εἶναι φύσει ὠφέλιμα, ἢ γίνονται πρῶτον ὠφέλιμα διὰ τῆς ἐπιμελείας τῶν ἀνθρώπων. Αὐτὰ εἶναι ἢ ἀψυχα ἢ ἐμψυχα, καὶ συντείνου ἢ εἰς τὴν χρείαν ἢ εἰς τὴν ἀνάπαυσιν τῶν ἀνθρώπων.

5. Εἶναι πολλὰ καλὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸ νὰ γίνωται πολλὰ πράγματα μὲ τὸν κόπον τε πρῶτον ὠφέλιμα: διότι ἔτιωσ ἐξασκῶνται αἱ δυνάμεις τε, καὶ αὐξάνει ὁ ἀριθμὸς τῶν ὠφελίμων πραγμάτων.

6. Πολλὰ πράγματα δὲν εἶναι καθ' ἑαυτὰ ἔτε ὠφέλιμα ἔτε βλαβερά, ἀλλὰ κρέμεται ἀπλῶς ἀπὸ ἡμᾶς τὸ νὰ γίνωται ὠφέλιμα ἢ βλαβερά εἰς ἡμᾶς μὲ τὴν χρῆσιν ἢ ἀπόλαυσιν αὐτῶν. Καὶ αὐτὸ εἶναι καλὸν εἰς ἡμᾶς, ἐπειδὴ ἔτιωσ ἐξασκῶνται ὁμοίως αἱ δυνάμεις μας.

7. Ὅσον προθυμότερον ἀγωνιζόμεθα ἡμεῖς ν' αὐξάνωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν ὠφελίμων πραγμάτων, τόσοι χρησιμώτεροι ἄνθρωποι γινόμεθα.

8. Πολλὰ πράγματα δὲν μᾶς ἀρέσκον, διατὶ εἶναι ὠφέλιμα, ἀλλὰ διατὶ εἶναι ὠρατά.

9. Οἱ ἄνθρωποι διαφωνοῦν τόσον ἀναμεταξύτων περὶ τῆς ἰδέας τῆς ὠραιότητος, ὅπου πολλάκις ὁ ἕνας κρίνει εὐμορφον, ὅ,τι ὁ ἄλλος σοχάζεται ἀχρημον.

10. Ὁρατὰ λέγομεν ἡμεῖς ἐκεῖνα τὰ πράγματα, τὰ ὅποια μᾶς τέρπουν μὲ τὴν προσφυῆ ἀναλογίαν τῆ ὄλης καὶ τῶν μερῶν, μὲ τὴν συμμετρίαν, καὶ μὲ τὴν τάξιν εἰς τὴν ποικιλίαν.

11. Ἡ ὠραιότης ἐκτείνεται μόνον εἰς ἐκεῖνα τὰ πράγματα, διὰ τῶν ὁποίων τέρπονται αἱ τιμιώτεροι μᾶς αἰσθήσεις, ἡ ὄρασις καὶ ἡ ἀκοή.

12. Ἡμεῖς ὀνομάζομεν συχνὰ ἐκεῖνα τὰ πράγματα, τὰ ὅποια διεγείρουν εἰς ἡμᾶς μὲ τὴν καλωσύνην, μὲ τὴν ὠραιότητα, καὶ μὲ τὴν τελειότητάτων μίαν εὐαρέστησιν, ἐν γένει μόνον ὠρατά.

13. Διὰ τὴν ὀνομάσωμεν ἡμεῖς μερικὰ πράγματα ὠρατὰ, πρέπει νὰ κυριεύη εἰς αὐτὰ εὐρυθμία, συμμετρία, καὶ τάξις.

14. Ὅπου περισσότερα πράγματα τίθενται ἕτω παρ' ἄλληλα, ἢ διαδέχονται ἕτως ἓνα τὸ ἄλλο, καθὼς ἔχουσι τὴν μεγίστην ἰσότητα ἢ ὠραιότητα ἀναμεταξύτων κατὰ τὸν σκοπὸν τῆ διατάξεως, εἰς τρόπον ὅτι νὰ εὐρίσκηται πάντοτε τὸ ἓνα χάριν τῆ ἄλλης ἐκεῖ, ὅπου εὐρίσκεται, ἢ ν' ἀκολουθῆ ἓνα τὸ ἄλλο ἕτω, καθὼς ἀκολουθεῖ, ἐκεῖ κυριεύει Τάξις.

Ὅτε λοιπὸν ἀρμόζει ἓνα πρᾶγμα εἰς τὸ ἄλλο, καὶ ἀκολουθῶς εἶναι τὸ ἓνα χάριν τοῦ ἄλλου ἐκεῖ, ὅτε πρέπει νὰ ἦναι, ἐκεῖ εἶναι τάξις.

15. Νοεῖτις εὐτάκτως, εἰάν νοῆ ἓνα πρᾶγμα μετὰ τὸ ἄλλο ἔτω, καθὼς διαδέχονται ἓνα τὸ ἄλλο, καὶ ἔχουσι τὴν μεγίστην ὁμοιότητα ἀναμεταξύτων. Οὕτω νοεῖτις παρ. χάριν εὐτάκτως, εἰάν σοχάζηται εἰς ἓνα πρᾶγμα, τί εἶναι αὐτό; πῶς ἐγινε; καὶ διὰ τί εἶναι; Δὲν πρέπει ὅμως νὰ μένη μόνον εἰς ὀλίγας ὁμοιότητας, ἀλλὰ νὰ προχωρῇ ἀπὸ τὴν μίαν εἰς τὴν ἄλλην, ἕως ἢ νὰ θεωρήσῃ τὸ πρᾶγμα ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη.

16. Πράττειτις εὐτάκτως, εἰάν κάμνη ἓνα πρᾶγμα μετὰ τὸ ἄλλο ἔτω, καθὼς ἀκολουθεῖ ἓνα μετὰ τὸ ἄλλο, καὶ εἰάν ἐξεύρη, διὰ τί κάμνει τῶρα τῆτο, καὶ ἔπειτα ἐκεῖνο.

17. Εἰάν φροντίζωμεν ἡμεῖς ἀκριβῶς διὰ τὴν τάξιν, ἐμπορεῖμεν πολὺ νὰ εὐκολύνωμεν τὰς ὑποθέσεις μας δι' αὐτῆς, καὶ ἀποφεύγωμεν πολλὴν ἐνόχλησιν, καὶ νὰ κερδαίνωμεν πολὺν καιρὸν. Δυναμέθα δὲ, εἰάν συνεθίζωμεν εἰς τὴν τάξιν — διότι ἡ τάξις δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ συνήθεια — νὰ εὐαρεσῶμεν εἰς τὰς ἄλλας ἀνθρώπους, ἐπειδὴ ἡ τάξις πάντῃ ἀρέσκει, οἱ δὲ ἄτακτοι ἄνθρωποι εἶναι τοῖς πᾶσι μισητοί.

ΚΕΦ. Γ.

Θεωρία τῆς παγκάλῃ διατάξεως ὡς
εἰσαγωγῆς εἰς τὴν ἀπόδειξιν τῆς τῆ
Θεῷ ὑπάρξεως.

1. **Η** ἔννοια τῆς αἰτίας ἔ τῆ αἰτιατῆ εἶ-
ναι τόσον ἐμφυτος εἰς κάθε ἄνθρωπον, ὅτι πάντοτε,
ὅσάκις προσπίπτει εἰς τὰ ὀμμάτιά τε κἀνένα νέον
πρᾶγμα, ἢ τοιῦτον, εἰς τὸ ὅποιον δὲν ἔδωκε προ-
τήτερα προσοχὴν, ἐρωτᾷ: Ποῖος τὸ ἔκαμε;
Πῶς ἐγινε τῆτο τὸ πρᾶγμα; Δὲν εὐχαρισεῖ-
ται αὐτὸς νὰ γνωρίζῃ μόνον ἓνα πρᾶγμα, ἀλλὰ θέλει
νὰ ἐξεύρῃ ἔ τὴν αἰτίαν αὐτῆ, τῆτεςι θέλει νὰ
γνωρίζῃ ἐκεῖνο, ἀπὸ τὸ ὅποιον δύναται νὰ κατα-
λάβῃ, διὰ τί εἶναι ἓνα ἄλλο πρᾶγμα, διὰ τί γί-
νεται ἔτω, ἔ διὰ τί εἶναι τοιῦτον, ἔ ὄχι ἄλλοτον,
τὸ ὅποιον ἡμεῖς μ' ἓναν λόγον τὸ ὀνομάζομεν Αἰ-
τίαν.

2. Ἐὰν ἡμεῖς παρατηρῶμεν, πῶς τὸ ποικίλον
ἀρμόζει εἰς τὸ ὄλον, γεννᾶται εἰς ἡμᾶς ἡ ἔννοια τῆς
Ἀρμονίας ἔ τῆ Πρέποντος. Ὅσον λοιπὸν καλ-
λίτερα καταλαμβάνομεν ἡμεῖς τὰς σχέσεις τῶν
πραγμάτων πρὸς ἄλληλα, ἔ τὴν συμφωνίαν τῶν
μερῶν εἰς τὸ ὄλον, τόσον χαριεζέρα ἔ εὐφραυτέραι
γίνεται εἰς ἡμᾶς ἡ γνώσις τῶν πραγμάτων.

3. Μὲ ταύτην τὴν ἔννοιαν τῆς ἀρμονίας ἔ τῆ

πρέποντος συνέχεται ἀκριβέστατα ἡ ἔννοια τῆς Τέ-
 λους ἢ τῆς Σκοπῆς ἢ τῆς Μέσεως. Ἡμεῖς ἔχομεν δι-
 λουσίαν τὴν δύναμιν, εἰάν θελώμεν τίποτε, νὰ σοχα-
 ζώμεθα τὰς τράπεζας, διὰ τῶν ὁποίων ἀπολαμβάνο-
 μεν τὸ ποθέμενον. Εἰς ὅλας μας τὰς πράξεις, εἰάν
 δὲν προχωρῶμεν ἀσκέπτως, σοχαζώμεθα μίαν ἔννοιαν
 τῆς τέλους ἢ τῶν μέσων. Εἰάν κάμνωμεν ἡμεῖς τίπο-
 τε, πρέπει νὰ συντείνῃ αὐτὸ ὡς μέσον εἰς ὁποίαν
 δὴποτε χρήσιν. Βλέποντες ἡμεῖς ἄλλας ἀνθρώπους
 νὰ πράττωσιν, ἢ θεωρῶντες ὁποῖονδήποτε ἔργον τῆς
 τέχνης, ἢ τὸ παραμικρὸν σκεῦος, σοχαζώμεθα εἰς
 αὐτὰ ἕνα τέλος, εἰς τὸ ὁποῖον ἢ πράξις, ἢ τὸ ἔρ-
 γον συντείνει ὡς μέσον. Διὰ τῆτο ἢ θεωρῶντες ἡμεῖς
 τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα μᾶς περικυκλόνει, δὲν
 ἐμπορῶμεν νὰ μὴ σοχαζώμεθα τὰ τέλη αὐτῶν. Εἶναι
 τόσον ὀδυνηρὸν εἰς ἡμᾶς νὰ βλέπωμεν ἕνα πρᾶγμα
 χωρὶς τέλος, ὅσον εἶναι νὰ σοχαζώμεθα ἕνα συμβε-
 βηκὸς χωρὶς αἰτίαν. Ὅμως δὲν γνωρίζομεν μόνον
 τὰ πλησιέστερα τέλη, ἀλλὰ κατανοῶμεν ἢ τὰ πορ-
 ρωτέρω, πῶς ταῦτα τὰ τέλη εἶναι πάλιν μέσα εἰς
 ἄλλο ἀνώτερον ἢ ὑψηλότερον τέλος. Ὅσον δὲ γενι-
 κωτέρα εἶναι ἡ γνῶσις μας περὶ τέτων, τόσον ὑ-
 ψηλοτέρα ἢ ευφωρωτέρα γίνεται εἰς ἡμᾶς.

4. Ἡ ἔννοια τῆς τέλους ἢ τῆς μέσεως μᾶς ὀδηγεῖ
 τελευταῖον εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς Τελειότητος,
 ταύτης ἐκείνης τῆς καταστάσεως ἐνὸς πράγματος,

διὰ τῆς ὁποίας συντρέχουσιν ὅλα εἰς ἓνα σκοπὸν, καὶ διὰ τῆς ὁποίας εἶναι ὅλον ἐκεῖνο, ὅ,τι πρέπει νὰ ἦναι, χωρὶς νὰ ἔχη παρὰ πολλά, ἢ παρὰ ὀλίγα.

5. Ἡ θεωρία τῆς τελειότητος εἶναι ἐνωμένη μὲ μίαν χωριστὴν ἡδονὴν, ἢ ὅποια, καθὼς καὶ αὐτὴ ἡ ἰδία, εἶναι ὅλη πνευματικὴ, καὶ ὑπερβαίνει ἀσυγκρίτως εἰς τὴν χάριν καὶ τέρψιν τὴν σωματικὴν ἡδονὴν. Ἀλλ' εἶναι καὶ μία τελειότης ἐνωμένη μὲ αἰσθητικὴν ἡδονὴν, δηλαδὴ ἡ Ὠραιοτήτης.

6. Ἐὰν παρατηρῶμεν ἡμεῖς ἓνα πρᾶγμα ὅπῃ εἶναι ἀπὸ πολλά ἄλλα ἔτω συνθεμένον, ὅτι τὸ ἓνα ὠφελεῖ τὸ ἄλλο, συνάγομεν ἐντεῦθεν μετὰ λόγου, ὅτι πρέπει νὰ τὸ ἔκαμεν ἓνα λογικὸν ὄν. Διὰ τῆτο θεωρῶντες ἡμεῖς παρ. χάριν ἓναν οἶκον μετὰ προσοχῆς, καὶ βλέποντες, ὅτι τὰ πολλά διάφορα μέρη, ἐξ ὧν σύγκειται, εἶναι διατεταγμένα μὲ τὸν τρόπον, ὅπῃ ἀρμόζει καλλίτερα, καταλαμβάνομεν εὐκόλα, ὅτι δὲν ἐγινεν αὐτὸς ἐκ ταύτομάτου, καὶ αἱ προσφυσάται διατάξεις τε χρεωσῆν τὴν ὑπαρξίν των εἰς ἓναν ἀρχιτέκτονα, ὁ ὅποτος ὄχι μόνον ἐδύνατο νὰ τὰς κάμη, εἰς τὸ ὅποιον ἐζητεῖτο νῆς, ἀλλὰ καὶ ἤθελε νὰ τὰς κάμη ἔτω καλῶς. Ὡσαύτως εἶναι καὶ εἰς ἓνα ὠρολόγιον, ἐὰν θεωρήσωμεν προστακτικῶς τὴν κατασκευὴν καὶ διάταξιν τῶν διαφόρων μερῶν, ἐξ ὧν σύγκειται, καὶ τὸ τέλος, εἰς τὸ ὅποιον πρέπει νὰ συντείνῃ.

7. Εἰς ὅλα τὰ διάφορα μέρη, ἐξ ὧν σύγκειται ἕνας οἶκος, ἐπειδὴ εἶναι ἕτω συνθεμένα, ὥστε νὰ βοηθῆ ἕνα τὸ ἄλλο, καὶ νὰ κάμνωσιν ἕνα κτίριον, τὸ ὅποσον εἶναι ἀρμόδιον εἰς κατοίκησιν, δίδομεν ἡμεῖς μίαν ὀνομασίαν γενικὴν ὀνομάζοντες τὰ ὅλα ὁμῶ λαμβανόμενα Οἶκον, καὶ ἕτω θεωρῶμεν ὅλα ταῦτα τὰ μέρη μόνον ὡς ἕνα πρᾶγμα. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον θεωρῶμεν ἡμεῖς καὶ ὅλα τὰ πράγματα, ὅσα εὐρίσκονται ἐκτὸς ἡμῶν, ἔμψυχα καὶ ἄψυχα, τὸν ἕρανόν καὶ τὴν γῆν μόνον ὡς ἕνα πρᾶγμα, καὶ τὰ ὀνομάζομεν ὅλα ὁμῶ λαμβανόμενα Κόσμον.

8. Ἡ ἐδική μας γῆ, ἡ ὅποια εἶναι ἕνα παραμικρὸν μέρος μόνον τῆς τῆς κόσμου, περιλαμβάνει πολλὰ καὶ ἀναριθμητὰ πράγματα, ἄψυχα καὶ ἔμψυχα. Μὲ τὰ ἔμψυχα συναριθμῶμεν ἡμεῖς τὸς ἀνθρώπους καὶ τὰ ζῶα, τῶν ὁποίων ἡ γῆ εἶναι κατοικητήριον. Ἀλλὰ δὲν ἐδύνατο νὰ ζῶσι χωρὶς ἀέρα, χωρὶς νερόν, καὶ χωρὶς τροφήν. Λοιπὸν ταῦτα τὰ πράγματα συντείνουσιν εἰς τὴν διατήρησιν αὐτῶν. Ἐξόχως δὲ τῶν τῶν πραγμάτων χρειάζεται ὁ ἄνθρωπος καὶ ἐνδύματα καὶ κατοικίαν, ὅμως καὶ δι' αὐτὰ εὐρίσκομεν ἡμεῖς ὅλα πλεσιοκάρως ἐπάνω εἰς τὴν γῆν.

9. Αἱ ὠφέλειαι, τὰς ὁποίας προξενῶν τὰ ζῶα εἰς τὸς ἀνθρώπους, εἶναι παντοδαπαί. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τὰ ζῶα χρειάζονται τροφὰς, ἐφροντίσεν ἀρκετὰ

ἡ Πρόννια ἔχει περὶ τούτων· διότι ἂν ἔχει κάθε εἶδος ζώου χρειάζεται χωριστὴν τροφήν, ὅμως κάθε ζῶον εὐρίσκει τὸ φαγίτε, ἔχει τὸ σῶμα τῶν ζῶων εἶναι — καθ' ὃ ζῶν αὐτὰ εἰς τὴν ξηρὰν, ἢ εἰς τὸ ὕδωρ, ἢ εἰς τὸν ἀέρα — ἀλλέως κάμωμένον, διὰ νὰ ἐμπορῶσι νὰ προβλέψωσι τὴν τροφήν των.

10. Ὁ ἥλιος, ἓνα ἄψυχον σῶμα, ἐτέθη εἰς τοῦτον συνδεσμὸν μετὰ τὴν ἐδικήν μας γῆν, ὅτι σκορπίζει φῶς ἔξω εἰς αὐτήν, ὥστε εἰάν δὲν εἶχε γέννη αὐτὴ ἡ διάταξις, δὲν ἤθελε βλασῆσει ἡ γῆ φυτὰ, ἕτε ἤθελεν κατοικήσει ἔμφυχα πλάσματα ἐπάνω εἰς αὐτήν. Βλέπομεν λοιπὸν ἐντεῦθεν, ὅτι ὅλα τὰ ἔμφυχα ἔξω ἄψυχα πράγματα, τὰ ὅποια εὐρίσκομεν ἡμεῖς εἰς τὴν γῆν, συναρμολογοῦν τόσον ἐξαιρετὰ, ὅτι ἓνα ὠφελεῖ τὸ ἄλλο, ἔπειτα φαίνεται ὅτι ὑπάρχει ἓνα χάριν τῷ ἄλλῳ.

11. Ὅλα τὰ ἄψυχα ἔξω ἔμφυχα πράγματα, τὰ ὅποια συνυπάρχουν μετὰ ἡμᾶς, εἶναι ὑποκείμενα εἰς μίαν παντοτεινὴν μεταβολήν. Παρ. χάριν ὁ ἥλιος, ὁ ὅποιος μᾶς κάμνει τὴν ἡμέραν ἔξω τὴν νύκτα, τὸ καλοκαίριον ἔξω τὸ φθινόπωρον· ἡ σελήνη, ἡ ὅποια μᾶς φέγγει τὴν νύκτα, ἔξω πότε μὲν αὐξάνει, πότε δὲ σμικρύνει τὸ φῶς της· τὰ νέφη, τὰ ὅποια κρέμονται ἐπάνω μας, ἔξω σκορπίζονται ἔνθεν κακεῖθεν. Ἐπάνω εἰς τὴν γῆν εἶναι πολλὰ φυτὰ, ζῶα, ἔξω ἄνθρωποι. Ὅταν χάνονται μερικὰ, γίνονται πάλιν ἄλλα, ὅ-

μως ὅλα μέγαν εἰς τὸ εἶδόςτων καὶ γένος, καθὼς ἦσαν.

12. Θεωρῶντες ἡμεῖς προσεκτικῶς τὸ ἀναριθμη-
τον πλῆθος τέτων τῶν ποιητῶν ἀψύχων καὶ ἐμφύχων
πραγμάτων, τὰ ὅποια εὐρίσκονται ἐπάνω εἰς τὴν
γῆν, καὶ τὰ ὅποια ὑπάρχουν ὅλα μὲ τοιῦτον τρόπον,
ὅτι ἓνα βοηθεῖ τὸ ἄλλο, εὐρίσκομεν, ὅτι εἶναι με-
ταβλητὰ καὶ ἐπίκηρα, τῆτέσιν ὅτι εἶναι μὲν αὐτὰ
τῶρα ταιαῦτα καὶ ὄχι ἄλλοι, ὅμως ἐδύνοντο καὶ νὰ
μὴν ἦναι ὁλότελα, ἢ νὰ ἦναι πάντα διαφορετικὰ
ἀπὸ ὅ,τι εἶναι πραγματικῶς.

13. Ἡμεῖς κατανοῶμεν εὐκολα, ὅτι τὰ πράγμα-
τα εἰς τὸν κόσμον ἐδύνοντο νὰ μὴν ἦναι ὁλότελα, ἢ
νὰ ἦναι πάντα διαφορετικὰ ἀπὸ ὅ,τι εἶναι, ἀλλὰ καὶ
τῆτο κατανοῶμεν, ὅτι μὲ τὸν τρόπον, ὅπῃ ὑπάρχουν
αὐτὰ, ἀρμόζου καλλίτερα εἰς τὰ ἄλλα πράγματα,
καὶ ὁμῶς λαμβανόμενα ἀποτελεῦσιν ἓνα ὅλον τέλειον,
ἓναν πάγκαλον κόσμον. Ὅθεν συνάγομεν μετὰ λό-
γον, ὅτι ὁ κόσμος δὲν ἐγένετο ἀφ' ἑαυτοῦ, ἢ ἐκ τάν-
τομάτου, ἀλλ' ὅτι ἓνα λογικόν Ὄν ἔκαμε ταύτην τὴν
διάταξιν τῆ παντός, δηλονότι ὁ κόσμος πρέπει νὰ
ἔχη ἓναν Δημιουργόν.

14. Ὁ δημιουργὸς τῆ σύμπαντος κόσμου, ὁ ὅποιος
τὸν διέταξεν ἕτω παγκάλως καὶ εὐτάκτως, πρέπει
ὄχι μόνον νὰ ἠθέλησε διὰ νὰ γένη ὁ κόσμος, ἀλλὰ
νὰ γένη ἕτω, καθὼς εἶναι. Θέλοντες ἡμεῖς νὰ φα-

νερώσωμεν τῆτο μ' ἓνα μόνον λόγον, ὅτι μόνη ἡ θε-
λησίς τε εἶναι ὁ ἀποχρῶν λόγος, διὰ τί τὸ Πᾶν
εἶναι ὄχι μόνον δυνατόν, ἀλλὰ καὶ πραγματικόν, τὸν
ὀνομάζομεν Ποιητὴν τῆ κόσμου. Ὁ κόσμος λοιπὸν
ἔχει Ποιητὴν.

15. Οἱ ἄνθρωποι δὲν ἐμποροῦν κατ' ἐδένα τρόπον
γὰ παραβάλλονται μὲ τῆτον τὸν Ποιητὴν, ἕτε γὰ
καταλάβωσιν ἐντελῶς, τί ἐστὶν Αὐτός — ὁ ὅποιος ἔ-
τω παγκάλως καὶ σοφῶς διέταξε τὸν ἕρανὸν καὶ τὴν
γῆν, τὰ μέγιστα καὶ ἐλάχισα πράγματα, καὶ τὰ ἔ-
καμε μὲ τὴν θελήσιν τε. Συνάγομεν δὲ μάλιστα,
ὅτι αὐτὸς ὅπως διέταξε καὶ ἐποίησε τὸν κόσμον,
θέλει εἶναι πάντη διάφορος ἀπὸ ὅλα τὰ πράγμα-
τα, ὅσα εὐρίσκονται εἰς τὸν κόσμον.

16. Τῆτον τὸν νερόν δημιουργὸν καὶ συντηρητὴν
τῆ παντός τὸν ὀνομάζομεν ἡμεῖς μὲ τὸ μεγαλοκρε-
πές ὄνομα Θεόν — εἰς τὸν ὅποιον χρεωσῶμεν τὴν
βαθυτάτην προσκύνησιν: διότι ἡμεῖς καὶ ὅλα τὰ πράγ-
ματα εἰς τὸν κόσμον εἴμεθε πλάσματά τε, οἱ ὅ-
ποιοι κρεμόμεθα ἀπολύτως ἀπὸ τὴν θελήσιν τε, καὶ
χωρὶς τὴν θελήσιν τε δὲν ἠθέλαμεν ὑπάρχει.

 ΚΕΦ. Δ'.

Θεωρία τῆ ποιητῆ τῆ κόσμου.

1. Ο Θεός, ὁ δημιουργὸς τῆ κόσμου, εἶναι κοινὸς πατὴρ ὅλων τῶν ἀνθρώπων, εἰς τὸν ὅποιον χρεωσῆμεν ἡμεῖς τὴν ζωὴν μας, τὰς δυνάμεις μας, καὶ ὅλα τὰ καλὰ, ὅσα ἔχομεν καὶ ἀπολαμβάνομεν, ὁ ὅποιος μᾶς ἀγαπᾷ, προνοεῖ δι' ἡμᾶς, καὶ θέλει γὰ μᾶς κάμνη εὐτυχεσάτες.

2. Οἱ νῦν ζῶντες ἄνθρωποι κατάγονται ἀπὸ ἄλλης ἀνθρώπου, οἱ ὅποιοι ἐζησαν προητέτερα ἀπὸ αὐτῆς, καὶ ἔτι κατάγονται πάλιν ἀπὸ ἄλλης ἀνθρώπου. Ἀλλ' εἰὰ ἀναβῶμεν ἡμεῖς ἔτι πορρωτέρω, πρέπει τέλος πάντων γὰ καταντήσωμεν εἰς τὴς πρώτης ἀνθρώπου, δηλονότι εἰς τὴς ἀνθρώπου, οἱ ὅποιοι δὲν κατάγονται ἀπὸ ἄλλης, ἀλλ' ἐπλάσθησαν ἀμέσως ἀπὸ τὸν Θεόν, ἐπειδὴ ἀλλέως μὲ ταύτην τὴν εἰς ἀπειρον πρόσδον δὲν ἤθελεν ἀναπαυθῆ ὁ γῆς μας.

3. Ο Θεός, ὁ ποιητὴς τῆ σύμπαντος κόσμου, πρέπει γὰ ἦτον προητέτερα ἀπὸ τῆτον τὸν κόσμον, τὸν ὅποιον παρήγαγεν. Ἀλλ' ἔτε ἐμπορεῖ τις γὰ σοχαθῆ, ὅτι ἦτον ποτὲ καιρὸς, ὅπυ δὲν ἦτον Αὐτός. Ὅθες τὸν ὀνομάζομεν αἰώνιον.

4. Ἐπειδὴ ὁ Θεός εἶναι κοινὸς πατὴρ ὅλων τῶν ἀνθρώπων, πρέπει ὅλοι αὐτοὶ γὰ σοχαζῶνται ἕνας τὸν ἄλλον ἀδελφὸς, οἱ ὅποιοι ὁμῶ συνισῶσι μίαν φα-

μιλίαν, εἰς τὰς ὁποίας διορίσθη ἡ γῆ εἰς κατοικητήριον.

5. Ἐὰν θεωρήσωμεν ἡμεῖς ἀκριβῶς τὴν γῆν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ, ἐμφορῶμεν ἐντελῶς νὰ πληροφορηθῶμεν, ὅτι αὐτὴ διορίσθη εἰς κατοικητήριον τῶν ἀνθρώπων: διότι ἐπλετίσθη μὲ ὅλα, ὅσα χρειάζονται οἱ ἄνθρωποι εἰς τροφήν, εἰς ἐνδυμασίαν, καὶ εἰς κατοικίαν, καὶ ἐμπορῶν ἢ ἀποκτήσῃσι καὶ ἄλλας πολλὰς ἀναπαύσεις. Ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμά των, ἐπειδὴ ἐπρὸς κίθη μὲ αἰσθήσεις, ἐγένεν ἐπιτήδειον εἰς τὸ ἢ ἀπολαμβάνη πολλὰ ἠδέα πράγματα. Εἶναι δὲ καὶ πολλὰ ὠφέλιμον εἰς ἡμᾶς, ὅτι ἐνώθη τόσον σφικτὰ μὲ τῆτο τὸ ἐδικόν μας σῶμα μία λογικὴ ψυχὴ: διότι αὐτὴ εἶναι ὅπως ἐξεύρει, ὅτι ὑπάρχομεν ἡμεῖς· αὐτὴ εἶναι ὅπως ἀντιλαμβάνεται τῶν περὶ ἡμᾶς πραγμάτων διὰ τῶν αἰσθήσεων, τὰ γνωρίζει καλλίτερα προσέχοντα εἰς αὐτὰ, δύναται νὰ ἀνακαλέσῃ πάλιν διὰ τῆ μνημονικῆ τὰς ιδέας, τὰς ὁποίας εἶχε ποτε, καὶ συναισθάνεται ἐν ταύτῃ, ὅτι τὰς εἶχε πλέον μίαν φοράν, καὶ ἔχει νῦν καὶ ἐλευθέραν θέλησιν.

6. Ἐξόχως ἀπὸ ἡμᾶς ζῆν καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἄνθρωποι ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, οἱ ὁποιοὶ ἔχον, καθὼς ἡμεῖς, σῶμα καὶ λογικὴν ψυχὴν, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ εἶναι λίαν ὠφέλιμον καὶ ἀρρῶν εἰς ἡμᾶς. Διὰ τῆτο εἶναι καὶ ὁ ἄνθρωπος τῷ ὄντι ἐπιτήδειος νὰ συνανασρέφῃται μὲ ἄλλας ἀνθρώπους: διότι ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ὁμιλήσῃ,

τυτέσι δύναται νὰ φανερώη τὰς σοχασμῶς τε μὲ ἀκε-
 ρὰς ἢ καταληπτὰς φωνάς. Καὶ ἡ ὁρμὴ τῆς κοινωνίας
 ἀποδεικνύει ἀρκούντως, ὅτι ἡμεῖς ἐπλάσθημεν διὰ
 τὴν συναναστροφὴν μὲ ἄλλας ἀνθρώπους. Ὅθεν ἤθελεν
 εἶδαι λίαν δυσάρεστον εἰς ἡμᾶς, εἰάν ἐβιαζόμεθα νὰ
 διάγωμεν μοναχικὴν ζωὴν.

7. Ἐκτὸς τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἢ ἄλλα πολλὰ ἔμ-
 ψυχα πλάσματα ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, τὰ ὅποια ὀνο-
 μάζομεν ἡμεῖς Ζῶα. Καὶ ἐκ τούτων εἶναι πάντοτε τὸ
 ἓνα διὰ τὸ ἄλλο: διότι συντείνουσιν, ἐξόχως ὅτι πολ-
 λὰ ἐξ αὐτῶν τρέφονται ἀπὸ τὰ φυτὰ, τὰ μεγαλεί-
 τερα εἰς τὴν τροφὴν τῶν μικροτέρων, ὅμως παρατη-
 ρῆμεν, ὅτι τελευταῖον ὅλα αὐτὰ τὰ φυτὰ καὶ τὰ
 ζῶα εἶναι διὰ τὸν ἄνθρωπον, εἰς τῷ ὁποίῳ τὴν ὠφέ-
 λειαν συμβάλλουσιν ὁμῶ μὲ τὰλλα ἄψυχα πράγμα-
 τα, τὰ ὅποια εὐρίσκονται ἐπάνω εἰς τὴν γῆν. Ὅλα
 λοιπὸν εἶναι ἐδώ διὰ τὴν χρείαν ἢ ὠφέλειαν τῷ ἀν-
 θρώπῳ.

8. Ὅλα τὰ πράγματα, τὰ ὅποια εὐρίσκομεν ἡ-
 μεῖς εἰς τὸν κόσμον, τὰ ἔπλασεν ὁ Θεός. Αὐτὸς
 ἔδωκεν εἰς αὐτὰ τὸ εἶναι, ἢ τὰ ἔβαλεν εἰς ἐκεῖνην
 τὴν χέσιν ἀναμεταξύτων, διὰ τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ-
 σιν ἓνα τόσον καλῶς διατεταγμένον Πᾶν. Ἀλλ' εἰάν
 θεωρήσωμεν ἡμεῖς τῆτο τὸ Πᾶν μετὰ προσοχῆς, εὐ-
 ρίσκομεν ἢ μὲ τὰς περικωρισμένὰς δυνάμεις τῆ νοός μας,
 ὅτι αὐτὸς ἤξευρε πάντοτε νὰ διατάξῃ κάλλιστα τὰ

πάντα, ἔχοντα μεταχειρισθῆ ταύτα συντομώτατα, ἀσφα-
λέστατα ἔχοντα προσφύεσθαι μέσα εἰς ἐπίτευξιν ἔκ-
τέλεσιν τῶν πολλῶν, μεγάλων, καὶ καλῶν τε σκο-
πῶν. Ἐντεῦθεν γνωρίζομεν λοιπὸν, ὅτι πρέπει νὰ
ἦναι πάνσοφος, καὶ ὁ νῦν τε ὑπὲρ πάντα νῦν ἀν-
θρώπινον.

9. Ἐπειδὴ ἔν ὁ κόσμος ὑπάρχει πλέον μίαν φο-
ρὰν, πρέπει νὰ ἠθέλησεν ὁ Ποιητὴς τῷ κόσμῳ διὰ νὰ
γένῃ, καὶ νὰ γένῃ ἔτι, καθὼς εἶναι. Ἐπειδὴ λοι-
πὸν ἠθέλησε διὰ νὰ γένῃ, πρέπει νὰ εἶχε καὶ δύ-
ναμιν διὰ νὰ τελειώσῃ τὴν θέλησίν τε. Ὅτι δὲ εἶ-
χε τὴν ἀρκῆσαν δύναμιν εἰς τῆτο, καταταλαμβάνο-
μεν εὐκόλῃ ἐκ τῆτο, ὅτι παρήγαγε τῷ ὄντι τὸν
κόσμον: διότι εἰάν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἠθελαν ἐνώσει
πάσας τὰς δυνάμεις των, τὴν τέχνην, ἔχοντα τὴν ἐπιδε-
ξιότητά των, δὲν ἠθελαν δυνηθῆν νὰ κάμνωσι τοιοῦτον κό-
σμον. Αἱ δυνάμεις λοιπὸν ὅλων τῶν ἀνθρώπων δὲν
ἐμπορῶν νὰ παραβάλλωνται μὲ τὴν δύναμιν τῆ Θεῶ.
Πρὸς τέτοις οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔχον ἀφ' ἑαυτῶν τὰς
δυνάμεις, τὰς ὁποίας ἔχον, ἀλλὰ τὰς ἔλαβαν ἀπὸ
αὐτὸν τὸν ἴδιον Ποιητὴν. Οὗτος ὁ Ποιητὴς λοιπὸν,
εἰς τὸν ὅποιον χρεωσῶμεν ἡμεῖς ἔχον ὅλοι οἱ ἄνθρωποι
τὰς δυνάμεις μας, πρέπει νὰ ἔχη μίαν δύναμιν ὑπὲρ
πάσαν δύναμιν τῶν πλασμάτων. Ταύτην τὴν ὑπερ-
τάτην δύναμιν τῆ Θεῶ, ὀνομάζομεν ἡμεῖς Παντο-

δυναμίαν. Ὁ Θεὸς λοιπὸν εἶναι παντοδύναμος.

10. Ἡμεῖς ἐμπροσθεν νὰ χαιρώμεθα, ὅτι ἔχομεν ἔτω σοφὴν καὶ δυνατόν πατέρα τὸν Θεόν: διότι τώρα πρῶτον εἰμεθε πεπληροφορημένοι, ὅτι αὐτὸς κατὰ τὴν ἄκραν τε σοφίαν ὄχι μόνον γινώσκει καὶ ἐξεύρει καλωτάτα, τί εἶναι ὠφέλιμον καὶ σωτηριώδες εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ ἐμπορεῖ κατὰ τὴν ἄκραν τε δύναμιν νὰ μᾶς δώσῃ ὅλα τὰ καλά. Ὅτι δὲ μᾶς ἀγαπᾷ πατρικῶς, μᾶς θέλει τὸ καλόν, φροντίζει δι' ἡμᾶς, καὶ μεταχειρίζεται τὴν δύναμίν τε μόνον πρὸς τὸ συμφέρον μας, τὸ γνωρίζομεν ἡμεῖς, εἰάν προσέχωμεν εἰς ὅλα τὰ καλά, ὅ,πε ἔχομεν καὶ ἀπολαμβάνομεν. Αὐτὸς μᾶς ἐχάρισε τὴν ζωὴν. Αὐτὸς μᾶς ἔδωκε σῶμα καὶ ψυχὴν, γονεῖς καὶ φίλους, τροφὴν, ἐνδύματα, καὶ ὅλα, ὅσα συντείνου εἰς τὴν ἀνάπαυσίν μας καὶ εἰς τὰς χρείας μας. Μὴ ἕναν λόγον δὲν εἶναι κανένα καλὸν ἢ τερπνὸν πρᾶγμα, τὸ ὅποσον νὰ μὴ τὸ χρεωσῶσιν οἱ ἄνθρωποι εἰς τὸν Θεὸν τὸν Ποιητὴν των. Ὁ Ποιητὴς λοιπὸν τῶν ἀνθρώπων εἶναι καὶ πανάγαθος Θεός.

11. Ὁ Θεὸς ὄχι μόνον ἐπλασε τὸν κόσμον, ἀλλὰ καὶ ἐφρόντισεν ἕως τῆ νῦν διὰ νὰ διαρκῆ. Ἐμπροσθεν λοιπὸν μετὰ βεβαιότητος νὰ συναγάγωμεν ἐντεῦθεν, ὅτι κατὰ τὴν δύναμίν τε, σοφίαν τε, καὶ ἀγαθότητά τε θέλει τὸν συντηρήσει καὶ εἰς τὸ ἐξῆς. Διὰ

να συντηρῆται ἔν ὃ σύμπας κόσμος, πρέπει να προνοῇ ὁ Θεὸς ὄχι μόνον διὰ κάθε ἄνθρωπον, ἀλλὰ καὶ δι' ὅλα, ὅσα ἀνήκουσιν εἰς τῆτον τὸν κόσμον. Ὅτι δὲ προνοεῖ ὁ Θεὸς δι' ἡμᾶς, τὸ γνωρίζομεν, ἀλλ' ὅτι προνοεῖ καὶ διὰ τῆς ἄλλης ἀνθρώπου ἐπίσης, καθὼς δι' ἡμᾶς, τὸ καταλαμβάνομεν ἐκ τῆτε, ὅτι αὐτοὶ ἀπολαμβάνου καθ' ἡμέραν, ὡς ἡμεῖς, πολλὰ καλὰ ἀπὸ τὸν Θεόν. Ὅθεν πρέπει να ὁμολογήσωμεν, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν θέλει μόνον τὸ καλὸν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐφρόντισε κατὰ τὴν ὅλην διάταξιν τῆ παντὸς καὶ διὰ τὸ συμφέρον ὅλων τῶν ἐμφύχων πλάσμάτων.

12. Ἡμεῖς δὲν ἔχομεν αἰτίαν να δυσαρεσῶμεν, ὅτι ἐξαρτώμεθα ὅλως δι' ὅλα ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ μάλιθα ἀπὸ αὐτὸν μόνον, καὶ ὑποτασσόμεθα κατὰ πάντα εἰς αὐτόν: διότι κατὰ τὴν ἄκραν τε δύναμιν ἐμπορεῖ να μᾶς δώσῃ ὅλα, ὅσα εὐρίσκει ὠφέλιμα διὰ ἡμᾶς κατὰ τὴν ἄκραν τε σοφίαν καὶ ἀγαθότητα, τῆς ὁποίας μᾶς ἔδωκε πλέον τῶσας ἀποδείξεις, καὶ δὲν θέλει μᾶς δώσῃ κανένα πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἤθελεν εἶναι βλαβερὸν εἰς ἡμᾶς, ἂν καὶ ἡμεῖς πολλάκις ἀπὸ ἀγνοσίαν ἐπιθυμῶμεν ταιαῦτα πρᾶγματα.